

III

OM ORDNING OG BEVARING AF BØGER

S AASNART man har samlet nogle Hundred Bøger, bliver en særlig Installering af dem nødvendig. Har man Midler og Lejlighed dertil, maa man tage visse hygieiniske Hensyn til sine Bøger og saavidt mulig anbringe dem i et Værelse mod Øst. Allerede Vitruv har anbefalet denne Beliggenhed af et Bibliothek. Syd begunstiger Insekternes Fremkomst; Nord og Vest fremmer Skimmel og Fugtighed. Ydervægge er kun skikkede til at bære Bogreoler, for saa vidt som de er asfalterede, dækkede med Panel og absolut tørre. Frisk og muligst støvfri Luft er en Betingelse for Bøgernes Bevaring. Godt Lys er heldigt, men direkte Solstraaler maa undgaas. Gas i et Bibliotheksværelse er i høj Grad skadelig for Bindene om de højest anbragte Bøger. Selve det Møbel, der skal modtage Bøgerne, maa forfærdiges af gammelt, tørt Træ. Aromatiserede Træsorter som Mahogni, Cypres, Ibenholt, beskærmer i et nordisk Klimat mod Orme. Af Mangel paa andet kan man anvende meget tør Eg. Frygter man, at Træet skal være fugtigt eller svede, kan man belægge Hylderne med Skind; svært, porøst Klatpapir paa Hylderne er dog adskillig billigere og gør næsten samme Virkning. Er Møblet et Skab med Glasdøre, maa disse daglig aabnes, for at Rummene i Skabet kan antage Værelsets Temperatur. Herved forhindres det, at Glasruderne dugger paa den indvendige Side, hvad der selvfølgelig giver Fugtighed i Skabet. Ogsaa for at skaffe frisk Luft til Bøgerne maa man jævnlig aabne Glasdørene, thi kan Luften ikke cirkulere frit omkring Bøgerne, udvikler der sig Skimmel i dem. Af den Grund maa man heller ikke presse Bøgerne for fast mod hverandre. Af mange Bibliofiler anses aabne Reoler for nok saa sunde Opbevaringssteder for Bøger, som lukkede Skabe. I hvert Fald beforder jo en aaben Bogreol i høj Grad Bindenes dekorative Virkning. Frygter man Støv i den aabne Bogreol, kan man paa Hyldernes Forsnit anbringe Lister af blødt Skind, som naar et Stykke ned over Bindenes Rygge uden dog at skjule Titlerne paa disse. Bogreolen eller Skabet maa ikke

være overlæsset med Forsiringer. Er man øm om sine Bøger, og vil man gerne hædre dem, kan man anbringe dem i et Møbel af teknisk fuldkomment behandlet sjældent Træ og fore det ud med glat Kalveskind. Men selve Formen paa Skabet bør være enkel og simpel, saa Bøgerne kan komme til deres fulde Ret.

Bogreolen maa helst være saaledes indrettet, at dens Hylder kan flyttes op og ned. Ovenover Bøgerne maa der allevegne være saa megen Plads, at man med Lethed kan faa en Haand ind. Paa den nederste Hylde anbringer man Bøger i Folio og dernæst, opefter, Bøger i Kvart, i Oktav, etc. Da det for begyndende Samlere kan have nogen Vanskelighed paa Forhaand at bestemme, hvorledes man mest praktisk kan indrette Afstanden mellem Hylderne, giver vi her nogle Eksempler:

EN BOGREOL PAA 4 ALENS HØJDE.

Til Sökkelen	8 Tom.
Mellem Sökkelen og 1ste Hylde	20 —
— 1ste - 2den	12 —
— 2den - 3dje	11 —
— 3dje - 4de	9 —
— 4de - 5te	8 —
— 5te - 6te	8 —
— 6te - Gesimsen	7 —
Til Gesimsen	7 —

Summa.... 90 Tom.

De resterende 6 Tommer af de 96 maa beregnes til Hyldernes Tykkelse.

EN BOGREOL PAA 3 ALENS HØJDE.

Til Sökkelen	7 Tom.
Mellem Sökkelen og 1ste Hylde	18 —
— 1ste - 2den	12 —
— 2den - 3dje	10 —
— 3dje - 4de	8 —
— 4de - Gesimsen	8 —
Til Gesimsen	5 —

Summa.... 68 Tom.

De resterende 4 Tommer af de 72 maa beregnes til Hyldernes Tykkelse.

Hvad Dybden af Reolerne angaar, maa den være saa rigelig, at ingen Bog nogensinde rager ud over Hylderne. Da Bøgenes Bredde i Almindelighed tiltager med deres Størrelse, maa den nederste Del af Skabet, der er beregnet til de store Formater, være dybest. Ca. 14—16 Tommer vil her være et passende Maal. I den øvre Del af Reolen, der er beregnet paa Bøger i Oktav og i mindre Formater, vil derimod 10 Tommer være en rigelig Dybde.

Det er en Selvfølge, at Bøger, der ifølge deres Indhold hører sammen, men som af Størrelse er forskellige, maa splittes ad, naar man følger en Opstilling efter Bøgenes Formater. Men herved er intet at gøre, thi blandede man Bøger i Oktav ind mellem store Folianter, vilde saadan en Opstilling baade medføre Pladsspilde og gøre en daarlig dekorativ Virkning. Paa den Ulæmpe, som Splittelsen af sammenhørende Værker foraarsager, har man søgt at bøde ved at give Bøgerne en vertikal systematisk Ordning i Stedet for en

horizontal, saaledes at man f. Eks. længst til venstre paa hver Hylde anbragte de naturvidenskabelige Skrifter og dernæst — mod højre — de historiske, de kritiske, de skønlitterære etc., efter et eller andet bestemt bibliografisk, én Gang for alle vedtaget System. Metoden er dog lidet anvendt af private Samlere og ikke praktisk, da den ene Hyldes Fyldning ikke kan holde Skridt med den andens; Systemet sprænges jo, saasnart der paa en af Hylderne ikke kan skaffes Plads til en ny Erhvervelse. Det er da at foretrække at ordne Bøgerne ene og alene efter deres Størrelse. Den omtalte Ulæmpe, som klæber ved denne Methode, nemlig Splittelsen af sammenhørende Værker og den deraf følgende Vanskelighed ved at finde de Bøger, man søger, afhjælpes da ved et Apparat, som er nødvendigt i ethvert Bibliothek: Katalogen.

En Bogkatalog kan enten være alfabetisk eller systematisk. I den første indskrives Bøgerne alfabetisk efter Forfatterens Navne; i den systematiske Katalog indskrives de, ifølge en eller anden fast bibliografisk Ordning, efter deres Indhold. Til enhver større og velordnet Bogsamling hører baade en alfabetisk og en systematisk Katalog. Kun en Bogsamling, der er i sin første Vorden og følgelig let overskuelig, kan nøjes med en alfabetisk Katalog. Fører man en saadan med Nøjagtighed, afgiver den en fuldstændig Fortegnelse over Ens Bøger, men en Ordning af dem giver den ikke. En bibliografisk Ordning efter Bøgernes Indhold opnaas kun ved den systematiske Katalog, som sætter os i Stand til med Hurtighed at overskue de Værker, vi ejer paa dette eller hint Omraade. Da den systematiske Katalog bedst kan udarbejdes, naar den alfabetiske foreligger, begynder vi her med en Beskrivelse af den alfabetiske Katalog.

Man fører lettest saadan en Katalog paa løse Sedler af nøjagtig samme Størrelse. Fordelen ved de løse Sedler er den, at de tillader Katalogen en uafbrudt og uendelig Vækst, for hvilken der er sat Skranker i en Katalog i Bogform. Sedlerne skæres af et Stykke Karton, der maa være blankt, for at de ikke skal hænge sammen, naar man blader i dem. De ordnes opretstaaende i en aflang Æske, hvis Endevægge indadtil har en skraa Stilling mod Æskens Bund, saa at man med Lethed kan blade i Sedlerne. For hver ny Bog, man anskaffer, udfylder man en Seddel med følgende Angivelser, hvis Antal kan variere mellem syv og ti:

1. Forfatterens Efternavn, fulgt af Fornavnet. Er Forfatteren anonym, søger man ved Hjælp af sine bibliografiske Hjælpekilder at komme paa det rene med hans Navn og anfører det da indesluttet i en Parenthes. Er han pseudonym eller kryptonym, søger man paa samme Maade at skaffe sig Underretning om hans rigtige Navn og anfører det i Parenthes efter det paatagne. I de fleste

Lande er der udkommet særlige Bibliografier over de anonyme, pseudonyme og kryptonyme Skrifter, der er skrevne i de paagældende Landes Sprog.

2. Bogens Titel. Den afskrives altid efter Titelbladet og ikke efter Omslaget.

(3). Udgavens eller Oplagets Tal, forsaavidt noget desangaaende findes nævnt paa Titelbladet.

4. Trykstedet. Altsaa: Kjøbenhavn, Paris, Wien etc.

5. Det Aarstal, hvormed Titelbladet er mærket. Mangler Aarstallet, søger man at finde det i de bibliografiske Hjælpekilder. Lykkes det ikke, anfører man Forlæggerens Navn, efterfulgt af et u. A. (uden Aar), eller et s. a. (*sine anno*).

(6). Antallet af de Kobber, Plancher e. l., der findes i Bogen. Billeder i Teksten betegnes paa almindelig bibliografisk Vis »c. figg.« (*cum figuris*). Foretrækker man danske Benævnelser, kan man skrive »m. Fig.« (med Figurer).

7. Bindenes Inddeling og Antal. Den enkelte Del af et Værk i flere Dele betegnes ved det latinske *Tomus*. Ordet *Volumen* betegner derimod, hvad der er samlet indenfor én og samme Indbinding. Man kan altsaa have 4 *tom.* i 2 *voll.*

8. Formatet paa Bogen. Man erindre her, at en Bogs Størrelse og en Bogs Format intet har at gøre med hinanden. Man opstiller Bøgerne paa Reolen efter deres Størrelse, men man indfører dem i Katalogen efter deres Format, thi Format-Angivelsen hører med til en Bogs Signalement. Formatet afhænger ene og alene af, hvormange Gange hvert Ark Papir i Bogen er foldet sammen og har intet at gøre med Arkets Størrelse. En Bog kan derfor være i Oktav, skøndt den ser ud til at være i Folio; en anden Bog kan være i Kvart, skøndt den har Udseende af at være i Duodez. En Bog er i Folio, naar dens Ark kun er lagt én Gang sammen, saa det danner 2 Blade = 4 Sider. En Bog er i Kvart, naar dens Ark er lagt to Gange sammen, saa det danner 4 Blade = 8 Sider. En Bog er i Oktav, naar dens Ark er lagt tre Gange sammen, saa det danner 8 Blade = 16 Sider. En Bog er i Duodez, naar dens Ark er lagt fire Gange sammen, saa det danner 12 Blade = 24 Sider etc. Man betegner i Bibliografien disse og de næstfølgende endnu mindre Formater ved disse Abbreviationer: in Fol., in 4°, in 8°, in 12°, in 16°, in 18°, in 24°, in 32°. Og man kender Formaterne ved Hjælp af de i Anmærkningen Side 17 forklarede Signaturer, som er at finde forneden paa første Side af hvert nyt Ark. Bøger i Folio bærer saaledes Signatur 2 (der angiver 2det Arks Begyndelse) paa Side 5; Bøger i Kvart bærer Signatur 2 paa Side 9; Bøger i Oktav bærer Signatur 2 paa Side 17 etc. Vil man overbevise sig om en Bogs Format, løfter man derfor dens første Blade op og ser,

paa hvilken Side Signatur 2 findes; man dividerer da den foregaaende Sides Paginerings-Tal med 2 og har det Tal, der angiver Formatet. Hvad der lyder indviklet, naar det her forklæres, er i Virkeligheden let at praktisere.

(9). En Beskrivelse af Bindet. Kan anføres paa dansk med Abbreviationer, der let lader sig tyde. Da det danske Sprog imidlertid mangler Betegnelser for de finere Nuancer mellem Bindenes Forskelligheder, vil mangen Bogsamler foretrække de franske Benævnelsers Forkortninger (se Schemaet Side 13), indtil vi har faaet vort Sprog beriget med tilsvarende.

10. Et Tal, der betegner den Hylde, hvor Bogen er at finde. Følger man den Ordning, vi her giver Anvisning paa, maa man næmlich give hver Hylde et Nummer, og dette Nummer indskriver man med Blyant bag i hver af de Bøger, der staar paa den respektive Hylde. Hensigten med denne Methode er den, at undgaa al Nummerering af Bøgerne. I en privat Bogsamling er de enkelte Reolers Hylder sjældent bredere, end at man med Lethed og hurtig kan overskue dem. Søger man altsaa en Bog uden at kunne finde den, slaar man op i sin Katalog og erfarer af denne, paa hvilken Hylde Bogen har sin Plads. Er man dernæst færdig med at læse Bogen, og erindrer man i Øjeblikket ikke, hvor man har taget den, slaar man op bag i Bogen og finder dér Tallet paa den Hylde, hvor Bogen skal have sin Plads. Vi hidsætter her et Eksempel paa, hvorledes saadan en Seddel til en alfabetisk Katalog kan affattes*.

DIBDIN. Thomas Frognall.

Bibliomania or book-madness; a bibliographical romance. New and improved edition, to which are now added preliminary observations and a supplement including a key to the assumed characters in the drama. London 1842. Illustrated with cuts. 1 vol. in 8°. Halvb. rødt Maroq., forg. Hoved, ikke beskrn.

7.

* I Almindelighed vil man i den alfabetiske Katalog kunne nøjes med et Udtog af Titlen. Naar vi her har anbefalet at anføre Titlen i hele dens Omfang paa Sedlerne, er det, fordi vi — som det længere hen vil ses — tilraader at benytte Sedlerne som Materiale til den systematiske Katalog. Saasart denne er dannet, kan man nøjes med i Seddelkatalogen at indføre Titlernes Hovedtræk, — med Udeladelse af Undertitler.

Den alfabetiske Katalogs Affattelse er et ganske mekanisk Arbejde, som alle og enhver kan lære. Anderledes med den systematiske Katalogs Udarbejdelse, hvortil der hører en bibliografisk Skarpsindighed, over hvilken ikke alle raader. Er en systematisk Katalog fra først af anlagt paa en fejlagtig eller mangelfuld Plan, vil den berede En utallige Ærgrelser, thi med hver ny Bog, man anskaffer, gør man saa at sige Prøve paa Katalogens Rigtighed. Finder man ikke let og hurtig en passende, systematisk forsvarlig Plads til at indskrive en nyanskaffet Bog, kan man være sikker paa, at Katalogen fra først af er mangelfuldt anlagt. Da man som begyndende Samler ikke kan have noget bibliografisk Overblik, bør man vente noget med den systematiske Katalogs Affattelse og foreløbig nøjes med den alfabetiske. I hvert Fald kan man umulig begynde paa den systematiske Katalog, saalænge man ikke er fuldstændig klar over de Grænser, indenfor hvilke man vil samle sit Bibliothek.

Den systematiske Katalog maa anlægges paa et bibliografisk System, som man enten vælger mellem de allerede foreliggende Systemer eller skaber selv. Det System, man vil lægge til Grund for sin Katalog, maa være af en saadan Art, at det passer til den Bogsamling, man vil katalogisere, d. v. s. at alle de Bøger, man ejer, og alle de Bøger, man haaber at komme til at eje, kan finde deres Plads under Systemets forskellige Afdelinger. Da der ikke er to Bogsamlinger, som samles med samme litterære Sympathier som Forudsætning, kan vi selvfølgelig umulig her give Anvisning paa, hvilket System denne eller hin Bogsamler bør lægge til Grund for sin Katalog. Fagsamlere og Samlere af Specialiteter, der har fulgt de Raad, vi ovenfor har givet og har begyndt deres Bogsamlinger med en Række passende Bibliografier, vil af disse kunne lære, hvorledes man bygger et bibliografisk System. Og Universalsamlere, der henter deres Bøger fra Litteraturens forskelligste Egne, vil hos *Brunet** og andre navnkundige Bibliografer kunne finde Systemer, der har staaet deres Prøve. Alligevel vil det kun sjældent hælde, at et eller andet foreliggende bibliografisk System uomformet vil kunne lægges til Grund for Ordningen af et privat Bibliothek, og Samleren maa da selv kombinere eller komponere et System, som passer ham specielt. Kun den, der har forsøgt at bygge saadant

* *Brunets* System findes gengivet i *Ed. Rouveyre*, *connaissances nécessaires à un bibliophile* 3me éd. 2me partie. Paris 1880, in 8°. Andre ansete bibliografiske Systemer finder man gengivne i *Jules Cousin*, *de l'organisation et de l'administration des bibliothèques publiques et privées. Manuel théorique et pratique du bibliothécaire*. Paris 1882, in 8°, samt i *Arnim Gräsel*, *Grundzüge der Bibliothekslehre, Neubearbeitung von Julius Petzholdts Katechismus der Bibliothekenlehre*. Leipzig 1890, in 8°. En Fortegnelse over de indtil 1866 kjendte bibliografiske Systemer finder man i Petzholdts *Bibliotheca bibliographica*, *kritisches Verzeichniss der das Gesamtgebiet der Bibliographie betreffenden Litteratur*, Leipzig 1866, in 8°.

et System, og som derefter har prøvet det praktisk i nogle Aar, vil vide, hvormegen Skarpsindighed der behøves for at indrette en methodisk Katalog, i hvilken der er Plads til alt, og i hvilken alt er let at finde.

Maa vi end her give Afkald paa at nævne blot de vigtigste og mest anerkendte bibliografiske Systemer, maa vi dog nævne visse almindelige Regler, som gælder alle Slags bibliografiske Systemer. Man inddeler først den Bog-samling, man vil katalogisere, i nogle faa store Grupper, i hvilke alt, hvad der litterært eller videnskabeligt er homogent, samles, medens alt det heterogene udskilles. Disse Grupper kan man nummerere med Romertal. Dernæst spalter man hver enkelt af disse Grupper i Underafdelinger, som man kan nummerere med arabiske Tal. Maa atter disse Underafdelinger spaltes, kan man nummerere de nye Underafdelinger ved Hjælp af Alfabetet. Selvfølgelig gælder det i enhver Katalog om at have saa faa Afdelinger som mulig; jo færre der er af dem, des lettere overskueligt bliver Systemet. Paa den anden Side maa hver af de store Grupper destilleres saalænge, til deres væsentligste Bestanddele er udskilte. Ved denne vanskelige Proces maa man stedse erindre den Regel, at det Almindelige bør gaa forud for det Specielle, idet det Specielle udtrages af det Almindelige. Dernæst maa man ikke glemme, at Bøgerne maa ordnes efter deres Indhold og ikke efter deres litterære Form.

Naar man har bygget sig et tilfredsstillende og hensigtsmæssigt System, tager man nogle Ark af det Papir, paa hvilket man vil udarbejde Katalogen, og skriver Systemet ned paa en ikke altfor ukalligrafisk Maade, idet man f. Eks. ved Hjælp af rødt Blæk eller store Bogstaver fremhæver Hovedafdelingerne, saa at Øjet hurtig kan finde dem. Det saaledes nedskrevne bibliografiske System anbringes foran i Katalogen, hvis Indholdsfortegnelse det skal danne. Man tager derpaa den alfabetiske Seddelkatalog for sig og ordner dens løse Sedler gruppevis efter det bibliografiske System. Indenfor hver Gruppe kan man ordne Bogtitlerne kronologisk eller alfabetisk efter Forfatterens Navne. Naar dette Arbejde er endt, d. v. s. naar hver Seddel har faaet den Plads, den logisk og bibliografisk bør have, begynder man at afskrive Sedlerne paa de Ark, hvoraf den systematiske Katalog skal dannes. Det er at foretrække at skrive paa løse, uhæftede Ark frem for at skrive i en indbunden Bog, dels fordi det er bekvemmere, dels fordi det i en indbunden Katalog er vanskeligt at foretage de Rettelser eller Forandringer, der kan blive nødvendige under Arbejdet. Vil man være meget forsigtig, opsætter man af samme Grund Indbindingen af den systematiske Katalog nogle Aar, indtil den har staaet sin Prøve. Naar man fører Titlerne fra Sedlerne over paa Arkene, maa man af Hensyn til fremtidige Erhvervelser være rundhaandet med Papiret, uden derfor

at gøre Katalogen uhaandterlig tyk. Det Papir, man anvender, maa være stærkt (haandgjort) og helst i Folio. Øverst paa hver Side, ovenover en vandret Streg, skriver man Benævnelsen paa den Gruppe af det bibliografiske System, til hvilken de under Stregen opførte Bøger henhører. Resten af Siden kan det være hensigtsmæssig at indstreges med 3 vertikale Linjer, der deler Siden i 4 Spalter. I den første af disse indskrives man Tallet paa den Hylde, hvor Bogen er at finde. Af Hensyn til en mulig Omflytning indfører man dette Tal med Blyant. I anden Spalte indskrives Forfatterens Navn efterfulgt af hans Fornavn. I tredje Spalte opføres Bogens fulde Titel, Udgave, Tryksted, Aarstal, Bindantal, Format og Indbinding. Fjerde Spalte er forbeholdt særlige Bemærkninger, f. Eks. Angivelsen af det Aar, i hvilket man erhvervede Bogen, Prisen, for hvilken og Stedet, paa hvilket den blev købt. Ønsker man ikke den Slags Notitser i sin Katalog, kan man benytte fjerde Spalte i andet praktisk Øjemed, f. Eks. til at indskrive Navnet paa den, der laante den opførte Bog, eller Navnet paa den Bogbinder, der fik den til Indbinding. Selvfølgelig maa dog sligt noteres med Blyant, for at det let kan viskes ud. Tænker vi os nu den ovenstaaende Mønsterseddel af den alfabetiske Katalog afskreven øverst paa en Side i den systematiske Katalog, vil den komme til at se saaledes ud:

BIBLIOGRAFI

7	<i>DIBDIN</i> (Thomas Frognall)	<i>Bibliomania or book-madness; a bibliographical romance. New and improved edition, to which are now added preliminary observations and a supplement including a key to the assumed characters in the drama. London 1842. Illustrated with cuts. 1 vol. in 8°. Halvb. rødt Maroq. forg. Hoved, ikke beskrn.</i>	kj. 1891, bet. med Kr. 45 kj. antikv. (Quaritch)
---	------------------------------------	--	--

Naar alle Bøgerne er indskrevne paa denne Maade, paginerer man Arkene og sætter de respektive Pagineringsstal ved den bibliografiske Indholdsfortegnelses Grupper. Derpaa ordner man atter Seddelmateriellet alfabetisk for at rekonstruere den alfabetiske Katalog, og dermed er Katalogarbejdet afsluttet, — indtil en ny Bog nødvendiggør en ny Seddels Udfyldning og dens Indførelse i den systematiske Katalog.

Som allerede sagt, giver den alfabetiske Katalog en Fortegnelse, den systematiske en Ordning af vore Bøger. Søger man i sin Samling forgæves en

Bog, kan man finde den baade ved Hjælp af den ene og den anden Katalog, thi i dem begge findes opført Tallet paa den Hylde, paa hvilken Bogen staar opstillet. Har man glemt Navnet paa den Forfatter, hvis Værk man søger, hjælper den systematiske Katalog Hukommelsen paa Gled, ligesom den overhovedet hjælper til at erindre En om de Bøger, man ejer i en eller anden Retning, eller om et eller andet Æmne. I Modsætning dertil fortæller den alfabetiske Katalog os, hvad vi ejer af denne eller hin Forfatter. Begge Kataloger supplerer altsaa hinanden, og vi er ved deres Hjælp i Stand til paa enhver Tid og med stor Lethed at kunne gøre os bekendt med Indholdet af vor Bogsamling. Katalogerne kan fortælle os, hvad vore Bøger har kostet, hvor vi har faaet dem, hvorledes vi har ladet dem indbinde. Med Katalogerne for os kan vi drømme os tilbage til Fortiden med dens Fund og heldige Kup, og med Katalogerne for os kan vi i Tankerne hensætte os i Fremtiden, hvor Seddelkatalogen er bleven nogle Alen lang, og hvor den systematiske Katalog er ved at revne i Ryggen af de mange Blade, vi har maattet indsætte for at opføre den stedse voksende Masse af Værker.

Men hvorledes bevare mod Tidens Tand og anden Ødelæggelse disse Bøger, som vi elsker med en egoistisk Kærlighed som Dele af os selv?

Om end de fleste Bøger overlever deres Ejere, har Bøgerne naturligvis en Grænse for deres Liv. De slides op ved Brug, og de har deres mere eller mindre arge Fjender, som undergraver deres Eksistens og fører dem Opløsningen i Møde. Og man overdriver næppe, naar man siger, at Bøgerne, som skylder Menneskene deres Liv, har deres værste Fjender i Menneskene selv. Menneskelig Raahed og menneskelig Uvidenhed har foraarsaget mangfoldige gamle Bøgers Tilintetgørelse. De kirkelige Pragtbind er blevene bestjaalne for deres Guldbeslag og ædle Stene; Manuskripterne Vignetter har man klippet ud og solgt; Tiggermunke har skrevet Elskovsbreve paa gamle Pergamenttryks afskaarne Margener, og Typografiens ædlest Mindesmærker har maattet levere Papir til Menneskers Nødtøft.

Allerede en ældgammel Bibliofil fra det 14de Aarhundred; Ærkebispem af Durham, *Richard de Bury*, har i den berømte Bog, der hedder *Philobiblion**, talt med drastisk Indignation mod den Samvittighedsløshed, hvormed de unge Mennesker paa hans Tid omgikkes Bøgerne. »Man kan faa se en Friskfyr«, siger han, »kommer drivende til sine Studier, stivfrossen af Vinterkulden og med en Næse, der drypper paa Grund af Frosten. Ikke destomindre unglader

* *Richard de Bury*, *Philobiblion*. *Traité sur l'amour des livres*. Trad. en franc. par *H. Cocheris*. Paris 1856, in 8°. Der eksisterer en nyere (engelsk) Oversættelse af *C. Thomas*, London 1888.

han at tørre den med sit Lommetørklæde, før hans uappetitlige Næseslim har vædet den Bog, der ligger foran ham. . . . Paa sin Finger har han en med Stank parfumeret Kæmpenegl, og med den mærker han sig i Bogen et eller andet Sted, der særlig behager ham. . . . Det generer ham ikke at spise Frugt og Ost paa den aabne Bog; sit Glas flytter han ligeglåd fra Side til Side, og da han ikke har sin Pose ved Haanden, lader han sine Levninger ligge paa Bogen. Han holder ikke op med sin idelige Snakken med Kammeraterne, og medens han trakterer dem med en Masse Forklaringer, der er blottede for sund Sans, savler han ned over Bogen, der ligger aaben paa hans Knæ. . . . Og straks efter støtter han Albuerne paa Bogen; paa den korte Læsning følger en lang Søvn, og for at bøde paa de Knæk, han har lavet i Bogen, brækker han dens Blades Margen til Bogens ubodelige Skade. . . . Men Regnen ophører, og Blomsterne begynder allerede at komme frem af Jorden; vor Discipel, som foragter Bøgerne mere end han læser i dem, fylder da sit Bind med Violer, Primulaer, Roser og Grønt, vender Bladene med sine Fingre, der er vaade af Sved, rører ved det hvide Pergament med sine snavsede Handsker. . . . Pludselig er der en Loppe, der bider ham og han slænger sin Bibel langt fra sig. Der bliver den saa liggende aaben en Maaned og fyldes i den Grad med Støv, at den ikke mere lystre den, som vil lukke den«.

Richard de Burys indignerede Bemærkninger og derpaa følgende Formaninger, som Hensyn til Pladsen forbyder os at gengive her, er rettede mod Skoledrenge. Men selv ældre, omhyggelige Mænd, der vilde have anset sig for kompromitterede, hvis de havde manglet en Knap i deres Frakke, har blameret sig ved at ødelægge og lemlæste deres Bogsamlinger. *Thiers* førte f. Eks. en Dag en Bogbinder hen foran en af sine Reoler, lod ham tage Maal af Afstanden mellem et Par Hylde, gav ham en Haandfuld Oktaver til Indbinding og bad ham sørge for, at de alle kunde faa Plads paa den samme Hylde. Da Bogbinderen vovede at bemærke, at der kun kunde være Plads til Duodezer paa den omtalte Hylde, gav *Thiers* ham gnavent Ordre til at beskære Oktaverne som Duodezer. Og dette Tilfælde, i hvilket det var Samleren selv, som foranledigede sine Bøgers Ødelæggelse, er langt fra enestaaende. Kunde Bøgerne tale, vilde mangt et Bibliothek anklage sin egen Ejer som sin værste Fjende. Hvormange Samlere forstaar den Kunst at omgaas Bøger? Det er ikke Richard de Burys Skoledreng alene, som spiser samtidig med at læse. Hvormange lægger ikke et snavset Frakkeærme paa den venstre Side af en Bog, medens de læser den højre? Hvormange bøjer ikke begge Ender sammen paa en Bog for at kunne holde den med den ene Haand og forbeholde den anden til et Glas eller en Pibe? Hvormange mærker sig ikke det Sted, hvor

de »slap«, med en kulørt Blyant eller med et Æselsøre i under- eller overnaturlig Størrelse? Eller nævn blot dem, om hvem Du véd, at de vasker sig, inden de læser i en kostbar Bog!

Derimod anses det for saare renligt at vaske sig efter at man har læst, til Trods for at denne Renlighedsproces kun skyldes en Urenlighed, nemlig det Støv, der har samlet sig paa Bøgerne. Og skøndt Støv paa Bøger ikke blot er en Urenlighed, men ogsaa en Ødelæggelse for Bøgerne, skøndt Støvet berøver Bindene deres Friskhed og begunstiger Udviklingen af Insekter i Bibliotheket, er der Bogsamlinger, hvor man ikke kan røre ved en Bog, uden at man kommer til at nyse af det ophvirvlede Støv. Og dog er Støvet den af Bøgernes Fjender, som lettest kan bekæmpes. Hver Gang man tager en Bog ud af sit Skab, bør man puste Støvet bort fra dens øverste Snit. Det er en god, gammel Skik. Men da man ikke regelmæssigt fremtager sine Bøger, forslaaer den ikke til at bevare dem mod Støv. En Gang hvert Fjerdingaar eller mindst en Gang hvert halve Aar maa man underkaste sit Bibliothek en omhyggelig Renselse. Alle Bøgerne tages da ned fra Hylderne; disse udbørstes med en Kost, hvorpaa de afviskes med en halvtør Klud. Inden Bøgerne sættes ind igen, maa Reolerne være fuldkomment tørre. Bøgerne selv renses paa den Maade, at man først (helst ud af et aabent Vindu) puster hen ad deres øverste Snit og dernæst børster dette med en Pensel. Naar dette er gjort, aabner man Bogen midtvejs og slaar dens to Halvdele stærkt sammen et Par Gange. Derpaa slaar man Bogen fladt og haardt mod en anden Bog, for at Støvet i Bindet kan flyve ud. Endelig aftørrer man Bindet udvendig med en Bomuldsklud. Er Bogens øverste Snit ubeskaaret og ru, maa man børste det ud med en meget haard Pensel efter først at have forvissat sig om, at Bogen er fast lukket, for at ikke Støvet skal falde ned mellem dens Blade. Gennemfører man denne Renselse konsekvent nogle Gange aarlig, vil det ikke alene styrke Bøgernes Sundhed men ogsaa Samlerens, thi det er selvfølgelig skadeligt at opholde sig i et støvet Bibliotheksrum.

Vanskeligere at bekæmpe er den saakaldte »Bogorm«, en lille, leddet, sølvglinsende Larve, som fortærer Bladene, Limen og Bindene af Bøgerne.

*There is a sort of busy worm,
That will the fairest books deform,*

skriver en engelsk Digter, og i alle Verdens Sprog har Poeterne sunget Anathemaer over Bogormene. Allerede de gamle Forfattere taler om denne *pestis chartarum*, og fra Bøgernes tidligste Tid har man da ogsaa søgt efter Midler mod den. Heroppe i Norden trives Bogormen ikke i den kolossale Maalestok

som i Syden, men selv nogle enkelte af disse Smaadyr kan gøre ubodelig Skade i en Bogsamling. Man kan — som allerede nævnt — lade sine Bogreoler forfærdige af aromatiserede Træsorter, som holder Ormene borte. Bind af Ruslæder angribes, saalænge de bevarer deres Duft, ikke alene ikke af Ormene, men holder efter Sigende disse borte fra deres nærmeste Omegn. Alle Forfattere, der har beskæftiget sig med Bogormenes Ødelæggelser — og der er derimellem Folk som *d'Alembert* og *Charles Nodier* — er enige om, at det er den Lim, som Bogbinderne benytter, Ormene søger, og man har derfor stræbt at berøve Ormene deres Lyst til Limen ved at iblande denne forskellige Stoffer. Alun skal i saa Henseende være et fortræffeligt Beskyttelsesmiddel, endvidere Terpentint, Lavendel, Citron og lignende stærkt aromatiserede Stoffer.

Forsømmelighed og Misbrug fra Samlerens Side, kluntede Bogbindere, Støv og Orme, Hede og Fugtighed kan gøre Bøgerne invalide og forkorte deres Levetid. Men der er endnu en Kant, fra hvilken der truer Bøgerne en Fare, som næsten er den alvorligste af alle, nemlig fra Boglaanernes utallige Skare. Der er næppe den Bogsamler, som ikke af og til, naar Talen falder paa en eller anden Bog, med et Suk maa erklære, at den Bog har han ejet, men at den desværre er bleven borte for ham, og »borte« vil her næsten altid sige det samme som laant, — laant og aldrig tilbagegivet. Thi den Værdi og den Affektionsværdi, som Bøgerne kan have for deres Ejer, respekteres kun sjældent af Laanerne. De laaner endog ugenert laante Bøger videre. Det er saaledes hændt Forfatteren til disse Linier, at han har faaet en Bog tilbagesendt under Korsbaand, paa hvilket en ham vildfremmed Haand havde skrevet Adressen. Og i hvilken Forfatning var saa ikke denne Bog, som efter at være vandret fra Haand til Haand omsider var bleven kastet i en Postkasse! Og endda maa man prise sig lykkelig, naar Bogen virkelig havner hos En selv.

*Tel est le sort de tout livre prêté:
Souvent il est perdu, toujours il est gâté,*

skrev Nodier paa en Vens Ex-libris, og der er blevet skrevet meget andet, baade for og imod, om at laane Bøger ud. De, der ikke vil laane deres Bøger ud, er bleven kaldte Obskuranter og gærrige Egoister, og de, der laaner deres Bøger ud, er rent ud blevne nævnte som nogle Tosser. Saa har Tosserne henvist til en gammel Bibliofil-Devise, nemlig den, som *Grolier*, »Bibliofilernes Konge«, havde skrevet paa sine Bøger. *Jo. Grolierii et amicorum* stod der at læse udenpaa hans Bind, hvilket vil sige, at Bøgerne var Groliers og hans Venners. En endnu ædlere Bogsamler skrev paa sine Bøger »For Alle og for mig«, men en tredje — mere moderne — skrev paa sine Bøger *Nunquam*

amicorum, hvilket er udlagt: aldrig skal mine Venner røre mine Bøger. Vil man være meget klog og meget forsigtig, skal man akceptere den første Devise og praktisere den sidste. Skeptiske Hoveder har ment, at netop saaledes bar Grolier sig ad. Vil man være lidt mindre forsigtig uden derfor at være helt uklog, skal man have den Regel, at man ikke laaner ud, men forbeholder sig Retten til Undtagelser fra Reglen. Og Undtagelserne skal da udelukkende de udgjøre, som selv samler Bøger og holder af Bøger. Ingen andre end de vil næmliq kunne føle en Smule af det, Du selv føler for Dine Bøger. Alle andre vil finde Dig baade filistrøs og smaalig, naar Du f. Ex. erklærer Dig ude af Stand til at fatte det uimodstaaelig komiske ved at finde Halen af en røget Sild lagt som Mærke i en Bog, Du havde laant en Ven. — —

Æmnet »Om at samle paa Bøger« er hermed ikke udtømt, men Pladsen i dette Aarsskrift er nær ved at være det, og vi skal derfor slutte. Dog ikke uden at imødegaa en Indvending, der ligger nær at forvente rejst mod alt, hvad der her er skrevet, næmliq den, at der er slet ingen i dette stakkels fattige Land, som har Midler eller Tid til at samle Bøger efter vore Anvisninger. I Virkeligheden forholder det sig dog næppe saaledes. Landet er ganske vist udpint, og Kampen for Tilværelsen levner ikke Menneskene herhjemme megen Tid til forædlende Adspredelser. Men saa fattig er ikke den danske Befolkning, at den ikke skulde tælle nogle Hundred Mennesker, der kan tillade sig den Luxus aarlig at kjøbe et halvt Hundred Bøger til rimelige Priser og lade dem indbinde paa en værdig Maade. Og saa travlt har intet Menneske her i Landet, at han ikke daglig skulde kunne anvende en halv Times Tid til at gennemgaa nogle Antikvarkataloger og indføre en Gang om Ugen en Bog i sin Katalog.

Nej, hvad der mangler herhjemme er først og fremmest Sansen for det gode Boghaandværk. Hvis den var vaagen, og hvis et Par Hundred Mennesker i dette Øjeblik vilde foresætte sig at samle aarlig 50 smukke Bøger, saa vilde vi om tyve Aar kunne tælle et Par Hundred Bibliotheker, hvert paa 1000 smukke Bind. Og af saadanne Bibliotheker tælles vel i Øjeblikket næppe ti i Landet.

